

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ПРОФЕСІЙНО-ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті обґрунтовуються теоретико-методичні підходи до проектування моделі формування готовності майбутніх учителів до професійно-туристичної діяльності.

Ключові слова: модель, готовність, професійно-туристична діяльність, майбутні учителя.

Постановка проблеми. Пріоритетами державної політики в розвитку освіти є: особистісна орієнтація освіти; створення рівних можливостей для учнівської і студентської молоді в здобутті якісної освіти; розвиток системи неперервної освіти, підготовка нових поколінь до життя і праці. Готовність до професійної діяльності, як сукупність професійно значущих вимог до фахівця, є предметом наукових дискусій і досліджень [7]. Формування готовності до педагогічної діяльності майбутніх учителів висвітлюється в багатьох аспектах. Водночас, процес формування готовності майбутніх учителів до організації шкільного туризму, як необхідної реакції на соціальний запит в умовах інформатизації суспільства й освіти, вивчений недостатньо.

За останні двадцять два роки незалежності України поглиблюються інтеграційні процеси між педагогічними університетами та загальноосвітніми школами, туристськими клубами, станціями юних туристів, забезпечується високий рівень викладання базових і профільних дисциплін, удосконалюються технології відбору студентів – майбутніх учителів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему формування готовності до професійної діяльності висвітлено у наукових працях М.І. Дьяченко, Л.О. Кандибович (особистісний підхід), Д.Н. Узнадзе (функціональний підхід) та ін., готовність до педагогічної діяльності досліджують І.А. Зязюн, І.В. Гавриш (готовність до іноваційної педагогічної діяльності), Л.А. Карташова (ІТ-готовність), З.Н. Курлянд, Ю.В. Сенько, В. А. Сластьонін (загально-теоретичні аспекти) та ін.

Відоми українські вчені (І.Д. Бех, І.А. Зязюн, С.О. Сисоєва, М.Г. Чобітько та ін.) присвятили свої праці розробці теоретичних засад створення моделей особистісно-орієнтованої освіти [4].

Заслуговує на інтерес розробка моделі організаційних систем відкритої освіти (за В.Ю. Бикова). Модель створена із врахуванням тенденцій оновлення і модернізації змісту освіти, спрямованості на гуманізацію і демократизацію її компонентів, реалізації суб'єктно-суб'єктивних відносин у процесі професійної підготовки, адаптивності і відкритості до змін зовнішніх факторів, що впливають на ефективність кінцевого позитивного результату навчально-пізнавальної діяльності у відповідності до вимог як на ринку праці, так і фахівця зокрема [3]. У контексті державної політики в галузі освіти значну роль відіграє професійно-туристична освіта майбутніх учителів.

Мета роботи – розкрити теоретико-методичні основи проектування моделі формування готовності майбутніх учителів до професійно-туристичної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як свідчать результати констатуючого експерименту та аналіз чисельних наукових досліджень і педагогічного досвіду викладачів педагогічних вищих навчальних закладів (ВНЗ) України, професійно-туристична підготовка майбутніх учителів є недостатньо ефективною. Однією з найважливіших причин цього явища є відсутність науково обґрунтованої та практично апробованої моделі та технології готовності майбутніх учителів до професійно-туристичної діяльності в педагогічному ВНЗ. Отже, у зв'язку з цим виникла необхідність у розробці структури моделі та технології готовності майбутніх учителів до професійно-

туристичної діяльності в педагогічному ВНЗ та їх впровадження і апробація експериментальним шляхом.

Дана робота стала головною метою формувального експерименту, який здійснювався в Вінницькому державному педагогічному університеті імені М. Коцюбинського, в Чернігівському національному педагогічному університеті імені Т.Г. Шевченка і Національному педагогічному університету імені М.П. Драгоманова впродовж 2011-2014 рр.

Модель професійно-туристичної готовності майбутніх учителів будувалася на: психолого-педагогічних і методичних засадах функціонування педагогічних ВНЗ щодо підготовки учителів і відображала: місце педагогічних ВНЗ в системі "педагогічний ВНЗ – загальноосвітні школи"; головні напрями та тенденції розвитку змісту туристської освіти в системі педагогічної освіти університету; характер взаємодії між суб'єктами освітньої туристської діяльності; специфіку організації освітньо-професійного процесу в педагогічному ВНЗ, спрямовану на туристичну підготовку майбутніх учителів; особливості організації матеріально-технічного забезпечення.

В основу побудови моделі був закладений системний підхід. Зміст моделі професійно-туристичної підготовки майбутніх учителів у ході експериментальної перевірки спрямовувався на оптимізацію освітнього процесу, розв'язання протиріч між потребою загальноосвітніх шкіл у висококваліфікованих учителях та їх підготовкою до освітньої, туристичної та спортивно-оздоровчої діяльності.

Досвід результативного використання системного підходу в педагогічних дослідженнях представлений І. А. Абульхановою-Славською, В. П. Безпалько та ін. [1; 2].

Структурними елементами освітнього процесу є навчання та виховання, мета і завдання, зміст навчально-пізнавальної діяльності студентів, форми роботи, функції, принципи, методи. Як результат освітньо-професійного процесу є розвиток студентів.

Процес навчання традиційно включає також такі ієрархічно взаємопов'язані складові як: методологічні основи процесу навчання; діагностичні засоби контролю та методичні рекомендації щодо коригування процесу навчання.

Навчання – це процес і результат взаємодії між викладачем і студентами, за яким останні оволодівають всіма компонентами навчання, виховуються і розвиваються.

Виховання у педагогічному ВНЗ відбувається в процесі навчання і в спеціальній виховній роботі зі студентами в позалекційний час в педагогічному університеті та за його межами.

Виховання свідомості полягає в тому, щоб на основі знань про туристську діяльність студенти могли відображати об'єктивні властивості предметів і явищ навколишнього світу та тих процесів, що відбуваються в ньому, своїх дій, у попередньому мисленому їх накресленні і передбаченні наслідків, у регулюванні відносин між людьми і соціальною дійсністю [5; 6].

Дидактика шкільного туризму тлумачиться як галузь педагогіки, що вивчає теорію шкільної туристської освіти (навчання). Це теоретична і нормативно-прикладна наука, яка розкриває сутність і рушійні сили засвоєння знань, умінь і навичок з туризму у взаємозв'язку його освітніх, виховних і розвивальних функцій.

Завдання сучасної дидактики туристської освіти полягає в забезпеченні ефективного виховання, духовного збагачення, розвитку активності та таланту студентів, їх творчого потенціалу, здібностей до самостійного надбання нових знань, у створенні умов для їх самореалізації.

У процесі навчання майбутніх учителів (за моделлю) відбувалася взаємодія між викладачами і студентом, а не просто вплив викладача на студента. Навчання здійснювалось як безпосередньо (через лекції), так і опосередковано (через систему завдань і практичних занять, під час проходження педагогічної практики).

Зміст туристичної освіти в моделі враховував реальні можливості процесу навчання (закономірності, принципи, методи, організаційні форми, рівень загального розвитку студентів, стан навчально-методичної та матеріальної бази педагогічного університету), забезпечував соціально детерміновану єдність у його конструюванні та реалізації з позиції навчальних дисциплін, що вивчаються студентами.

В експериментальній моделі готовності майбутніх учителів до професійно-туристичної діяльності ми виділяли такі блоки:

– цільовий – постановка конкретної мети та завдань, вивчення навчального матеріалу;

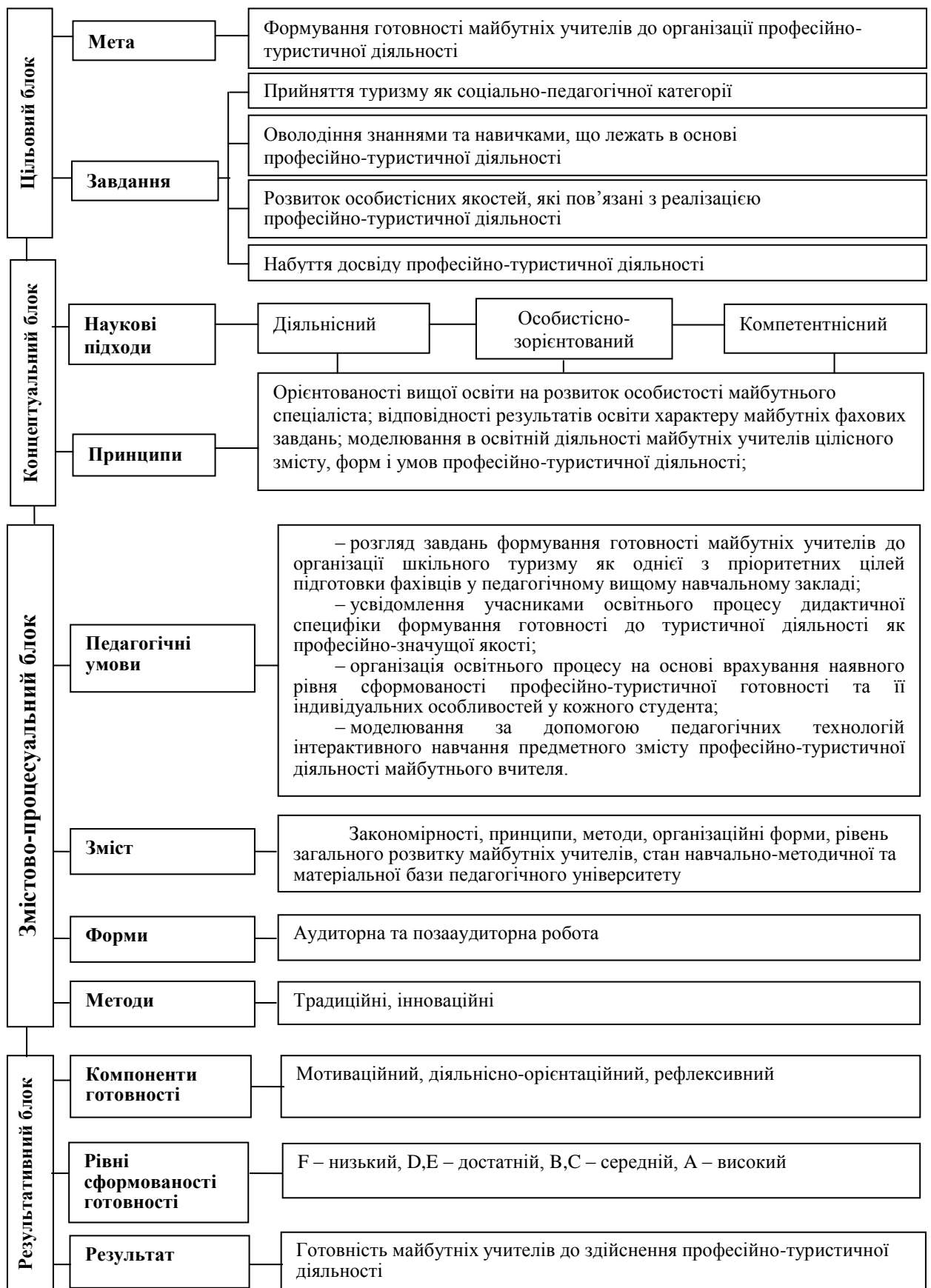
– концептуальний – визначення наукових підходів та принципів вивчення системи важливих наукових положень і використання їх у навчанні студентів; оптимальний підбір дисциплін навчального плану, змістовність навчальних програм, продуманість змісту навчальних занять;

– змістово-процесуальний – педагогічні умови, зміст, форми і методи, що спонукають студента до активної навчально-пізнавальної, професійної діяльності, формують у них позитивну мотивацію цієї діяльності; добір прийомів, методів та організаційних форм навчання, оптимальне поєднання колективної, групової та індивідуальної роботи із засвоєння студентами змісту дисциплін і навчального матеріалу, вироблення в них відповідних умінь та навичок;

– результативний – компоненти та рівні сформованості готовності; контроль за засвоєнням студентами знань, набуттям умінь і навичок, внесення необхідних коректив до змісту і методики навчання з метою підвищення ефективності; виявлення рівня знань, умінь і навичок кожного студента, причин неуспішності в кожному конкретному випадку і відповідна робота щодо їх усунення.

Головною метою розробки моделі готовності майбутніх учителів до професійно-туристичної діяльності є досягнення майбутніми учителями певного рівня їх готовності до туристичної діяльності завдяки створенню для кожного з них відповідних організаційно-методичних умов такої підготовки (рис. 1).

Основним положенням моделі була спрямованість освітнього процесу на досягнення основної *мети освіти* – формування гармонійно розвиненої особистості, спроможної на достатньо високому рівні педагогічної майстерності виконувати професійні обов'язки щодо освітнього та фізичного вдосконалення підростаючого покоління через туризм.

Рис. 1. Модель формування готовності майбутніх учителів до професійно-туристичної діяльності

Метою учення студентів було оволодіння загально-педагогічними, психологічними і професійними знаннями, вміннями та навичками щодо виконання спеціальних функцій учителя.

Завдання педагогічної діяльності викладачів спрямовувались на забезпечення умов для формування в студентів знань, понять про туристичні процеси, що відображають навколишній світ; формування практичних умінь і навичок у здійсненні виховання підростаючого покоління завдяки освітньому і спортивно-оздоровчому туризму; формування свідомості, розвиток емоційно-почуттєвої сфери студентів, умінь, навичок і звичок поведінки, діяльності.

Аналіз проблеми професійно-туристичної підготовки майбутніх учителів передбачає визначення педагогічних умов, що сприятимуть ефективній організації навчання студентів.

Ураховуючи специфіку та особливості професійно-туристичної діяльності майбутніх учителів у педагогічних вищих навчальних закладах, визначено наступні педагогічні умови, що розподілені в межах трьох компонентів.

Організаційно-методичний компонент: створення можливостей кожному студенту для виявлення й розвитку особистісних творчих якостей за профілем туристської підготовки шляхом використання методів активізації навчання, комбінування теоретичного навчання, практичних видів роботи та педагогічної практики; наявність спеціально розробленого для майбутніх учителів туристського методичного забезпечення, співвідносного з діяльністю в загальноосвітніх навчальних закладах, що містить тематичний план, навчальну програму, навчальні посібники та методичні рекомендації з організації та проведення шкільного туризму; забезпечення реалізації принципів підготовки майбутніх учителів.

Мотиваційно-цільовий компонент: усвідомлення учасниками навчально-виховного процесу дидактичної специфіки формування готовності до туристичної діяльності як професійно-значущої якості.

Змістовий компонент: організація навчально-виховного процесу на основі врахування наявного рівня сформованості професійно-туристичної готовності та її індивідуальних особливостей у кожного студента; моделювання за допомогою педагогічних технологій інтерактивного навчання предметного змісту професійно-туристичної діяльності майбутнього вчителя.

Визначені принципи та педагогічні умови покладено в основу моделі формування готовності майбутніх учителів до професійно-туристичної діяльності.

Висновки. Таким чином, основним положенням моделі туристської освіти є досягнення мети – формування гармонічно розвинутої особистості з високим рівнем професійної компетентності особистих функціональних обов'язків, яка реалізується завдяки головним загально-педагогічним принципам, а якісний, цілеспрямований процес навчання, виховання і розвитку студентів забезпечується використанням раціональних методів, засобів і форм, технології цілісної педагогічної діяльності, інтерактивного, модульного, модульно-рейтингового навчання, проблемного, розвивального, комп'ютерного, імітаційного, дистанційного, діалогового; парадигми особистісно-орієнтованого навчання, орієнтованої на підготовку компетентного випускника – майбутнього вчителя.

Перспективи подальших досліджень передбачають дослідження професійно-туристичної підготовки студентів різних спеціальностей, здійснення пошуку ефективних форм підвищення кваліфікації вчителів у контексті туристського навчання.

Використані джерела

1. Абульханова-Славская К. А. Деятельность и психология личности / К. А. Абульханова-Славская. – М. : Наука, 1980. – 335 с.
2. Беспалько В. П. Основы теории педагогических систем / В. П. Беспалько. – Воронеж : Изд-во Воронеж. ун-та, 1977. – 304 с.
3. Биков В. Ю. Модели организационных систем открытой освіти: монографія / В. Ю. Биков. – К. : Атіка, 2009. – 684 с.
4. Особистісно орієнтовані технології навчання і виховання у вищих навчальних закладах : колективна монографія / В. Андрущенко, Н. Дівінська, Б. Корольов та ін.; за заг. ред В. Андрущенка, В. Лугового. – К.: Педагогічна думка, 2008. – 256 с.
5. Пальчевський С. С. Педагогіка: навч. посіб. 2-е вид. / С. С. Пальчевський. – К. : Каравела, 2008. – 496 с.
6. Сластенин В. А. Педагогіка : учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / В. А. Сластенин, И. Ф. Исаев, Е. Н. Шиянов. – М. : Издательский центр "Академия", 2002. – 576 с.
7. Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Т. І. Туркот. – К. : Кондор, 2011. – 628 с.

Dudorova L.

MODEL OF READINESS OF TEACHERS TO PROFESSIONAL-TOURISM ACTIVITIES

In the article the theoretical and methodological approaches to the design of the model of formation of readiness of the future teachers to professional and tourist activities.

Key words: model, readiness, professional-tourism activities, future teachers.

Стаття надійшла до редакції 07.09.2014 р.